

SIMONO DAUKANTO RAŠYTINIS PALIKIMAS

S. Daukantas istorinių tyrinėjimų, literatūrinės veiklos ėmėsi dar studijuodamas. 1822 m. jis parašė pirmąją istorijos veikalą lietuvių kalba – „Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių“ (1833 m. padaryto nuorašo varianto pavadinimas – „Darbai lietuvių ir žemaičių“); jis išspausdintas tik 1929 m. Kaune, praėjus dešimčiai metų po to, kai šio veikalą rankraštis buvo rastas Veprių dvaro bibliotekoje.

Kitos S. Daukanto knygos

- „Istorija žemaitiška“. Tai didžiausias šio autoriaus darbas. Knyga parašyta apie 1836–1838 m., išspausdinta 1893–1897 m. pavadinimu „Lietuvos istorija“. 1995 m. skaitytojus pasiekė jos naujausias leidimas.

- „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ (Petrapilyje išspausdintas 1845 m.). Tyrinėtojai šį veikalą įvardija kaip savotišką senųjų lietuvių kultūros istoriją, turinčią utopinio žanro ypatumų. Tai vienintelis didelės apimties S. Daukanto darbas, kuris buvo išleistas jam esant gyvam. Jį S. Daukantas pasirašė Jokūbo Laukio slapyvardžiu. XIX a. pab.–XX a. pr. šio leidinio fragmentus į lenkų kalbą išvertė R. Podbereskis. Jie buvo išspausdinti 1850 m. Vilniuje leidžiamame „Rocznik Literacki“.

- „Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovėje“ (parašytas 1850 m., dalis jos išspausdinta 1893m., perdirbinys – 1899 m.).

- „Pasakojimas“, „Darbai“ ir „Būdas“ išspausdinti 1976 metais. Šiuose veikaluose lietuvių tautą S. Daukantas apibūdino demokratine prasme – kaip visus gyventojus (luominį elitą ir liaudį), kuriuos vienija kalba ir kultūros bendrumas.

- S. Daukantas pats ir per talkininkus, kurių turėjo apie 50, rinko lietuvių tautosaką, sukaupe daug dainuojamosios ir pasakojamosios lietuvių tautosakos, parengė liaudies poezijos rinkinį. 1846 m. Petrapilyje buvo išspausdintos jo „Dainės žemaičių“, „Pasakos masių“. Visas S. Daukanto tautosakos rinkinys išleistas Vilniuje 1983–1984 m. pavadinimu „Žemaičių tautosaka“, 2 tomai.

- Lietuvių švietimo, ugdymo reikalams mokyklose S. Daukantas parašė ir išleido „Prasmą lotynų kalbos“ (1837), „Epitome Historiae Sacrae“ (1838 m.; pridėtas lotynų-lietuvių kalbų žodynėlis), „Abėcėlę lietuvių, kalnėnų ir žemaičių kalbos“ (1842 m.,

pakartotinai ją bandyta išleisti 1849 m. ir 1864 m.)

S. Daukantas rašė platų lotynų-lietuvių kalbų žodyną (liko A–G raidžių tekstas), didįjį lenkų-lietuvių kalbų žodyną (1850–1856) – išspausdintas 1993–1996 m. pavadinimu „S. Daukanto raštai: Didysis lenkų-lietuvių kalbų žodynas“ (3 knygos); parengė Giedrius Subačius.

- S. Daukantas iš lotynų kalbos išvertė „Pasakas Fedro“ (Fedras), K. Nepoto „Gyvatas didžiųjų karvaidų senovės“, Marko Justino „Istoriją“ (neišleista), iš vokiečių kalbos – J. H. Campe's „Rubinaičio Peliūzės gyvenimą“ (1846 m.); šie vertimai 1984 m. išspausdinti knygoje S. Daukantas „Vertimai ir sekimai“.

- Valstiečiams S. Daukantas 1847–1854 m. parengė 7 verstas švietėjiško pobūdžio ūkinių patarimų knygeles apie pievininkystę, sodininkystę, bitininkystę, miškininkystę, tabako, apynių auginimą ir priešgaisrinę apsaugą. Tarp tokių švietėjiškos, auklėjamosios paskirties leidinukų yra „Parodymas, kaip apynius auginti“, „Pamokymas apie auginimą tabokos“, „Naudinga bičių knygelė“, „Pamokymas apie sodnus“, „Pamokymas, kaip rinkti medines sėklas“, „Ugnies knygelė“, „Sėjamosios pašaro žolės“. Keletas panašių šviečiamojo pobūdžio knygių jam gyvam esant liko neišspausdintos. 1849m. išleista „Ugnies knygelė“.

Svarbi jo rašytinio palikimo dalis yra ir įvairūs istorinių šaltinių nuorašų rinkiniai, straipsniai lietuvių kalbos temomis, užrašų knygos, laišakai. 1996 m. išleisti „S. Daukanto raštai: laišakai Teodorui Narbutui“.

1976 m. Vilniuje išspausdinti „Simono Daukanto Raštai“ (2 knygos).

2019 m. į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinį registrą buvo įtraukti S. Daukanto originaliosios kūrybos, žodynų ir vertimų rankraščiai: 11 vienetų dokumentų (apimtis – apie 5478 puslapiai).

S. Daukantas savo darbus dažniausiai pasirašinėdavo slapyvardžiais. Jų turėjo keliolika, tarp jų: K. W. Myle, Jokub's Laukys, Motiejus Szauklys, J. Dewinakis, Jonas Girdenis, S. Tiewelis.

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. Merkys Vytautas, *Simonas Daukantas*, Vilnius: Vyturys, 1991.

2. Vytautas Merkys, „Simonas Daukantas“, *Vissuotinė lietuvių enciklopedija*: <https://www.vle.lt/straipsnis/simonas-daukantas/>.

Parengė Kazimieras Prušinskas